

ÚJ KÖTET JELENT MEG HÍRES MAGYAROKRÓLA MAGYARORSZÁGI LIBRI KIADÓ GONDOZÁSÁBAN

Káprázatos emberek nagyszerű tettei

Megannyi felemelő, megrázó és érdekfeszítő történet – így lehet röviden összefoglalni Sal Endre Mi, magyarok című könyvének tartalmát. A kötetet a napokban mutatták be Magyarországon.

→NÁNÓ CSABA

Hallott már a nyájas olvasó Steffi Dunáról, a „végzet asszonyáról”? Hát William Darlingról, az Oscar-díjas bonvivánról? Tudják ki volt Elmyr de Hory, az évszázad képhamisítója vagy Fransisco José Debali, aki két ország himnuszát is megírta? Lehet, tudatunk mélyén ott motoszkál Ödön von Horváth vagy William Fox neve, csak nem tudjuk, mit kezdünk vele. És ismerősen csenghet az Illy név is, hiszen sokan iszunk ilyen márkanevű kávét. Könyvebb dolgunk van Houdini, a bilincstörő vagy Lugosi Béla, a fővampir esetében. De vajon ki emlékszik Vilma Banky nevére, aki egykoron a némafilmek nagyasszonya volt? És kinek ugrik be Ernő Kovács, a tragikus sorsú komédiás?

Ha eddig nem derült volna ki: a felsorolt emberek közös nevezője, hogy mindannyian magyar származású világhírességek voltak. És folytathatjuk: ha például hollywoodi filmeket nézünk, nem biztos, hogy tudjuk: a New York-i helyszíneken feltűnő ikonikus épületek sokaságát egy magyar tervezte. Ő Róth Imre, akire az Egyesült Államokban Emery Roth-ként emlékeznek.

Nos, ilyen és ehhez hasonló történeteket olvashatunk tehetséges magyarokról Sal Endre újságíró Mi, magyarok című, nemrégiben Libri Kiadónál megjelent hiánypótló kötetében, amelyben a szerző 51 külföldön befutott hazánkfi (közöttük erdélyi származásúak) életútját mutatja be érdekfeszítő írásban.

Amióta olvastam a megjelent kötetről, óhatatlan vágyat éreztem, hogy nekem is meglegyen. Nemrég Budapesten jártam, első utam egy könyvesboltba vezetett. Nem csalódtam, azóta nem igazán esett ki a kezemből...

Kezdet: az Újságmúzeum

Sokszor kalandozok a Facebookon, innen is látszik, nem csak a fiatal korosztályt köti le ez a fajta időtöltés. Akárhogy szidjuk is mondván, butítja, magányossá teszi az embereket, azért a keresgélésnek néha haszna is származik. Így akadtam rá a Sal Endre újságíró által szerkesztett Újságmúzeum oldalára, és bevallom, majdnem egy egész délutánt eltöltöttem az írások szemelgetésével. Nem volt fölöslegesen eltöltött idő, rengeteg érdekességet fedeztem fel az oldalon, nem beszélve arról, hogy némi affinitást is éreztem a szerzővel, hiszen jómagam is imádom régi lapok megsárgult oldalain kutatni régen elfeledett emberek történetei iránt. Talán az elsők között voltam, aki követni kezdtem Sal oldalát, és az azóta eltelt idő bebizonyította, érdeklődésem nem volt hiábavaló. Ma már több ezer olvasójának okoz mindennapi örömet az általa megosztott történetekkel, érdekességekkel. Pedig az oldal üzemelte-

ARCHÍV

Lugosi Bélát Dracula szerepe tette világhírűvé

→A kötet valóban felér egy múzeummal: olyannal, ahol emberek sorsain vezetnek végig az ide belépőt, általunk jobban vagy kevésbé jól, hallomásból vagy egyáltalán nem ismert tehetséges magyarjaink köszönnek vissza a lapokról. Olyan sorsok bontakoznak ki a „múzeumi sétánkon”, amelyek lenyűgöznek, meghatnak, gondolkodásra készítetnek.

tője csupán olyan kis szigetre vágott, ahová visszavonulhat a hétköznapi forgatagából. Esténként lefektette a gyerekeket, aztán főzött magának egy erős feketét, és elkezdte írni a másnapi bejegyzést. Talán Sal Endre sem gondolta, milyen sikeres lesz munkája, amit akkora odaadással végez. Esetében úgy érzem, a vártnál is gyorsabban következtek a dolgok: „újságmúzeum” kiállítások jöttek létre – a szerző nagy álma, hogy egyszer legyen majd Magyarországon egy igazi újságmúzeum a washingtoni Hírmúzeum mintájára, ahol bemutatnák a magyar sajtó valamennyi ágazatának történetét –, és nem sokkal ezelőtt megszületett a könyv. Alcíme: 51 hihetetlen történet a nagyvilágból, rengeteg korabeli fényképpel, illusztrációval fűszerezve.

A kötet valóban felér egy múzeummal: olyannal, ahol emberek sorsain vezetnek végig az ide belépőt, általunk jobban vagy kevésbé jól, hallomásból vagy egyáltalán nem ismert tehetséges magyarjaink köszönnek vissza a lapokról. Olyan sorsok bontakoznak ki a „múzeumi sétánkon”, amelyek lenyűgöznek, meghatnak, gondolkodásra készítetnek. Ha meg is fakul az egykori hírnév, az alkotás megmarad, és rácsodálkozhatunk, hogy környezetünkre, a történelemre mekkora hatással voltak tehetséges nemzettársaink, akik nem egy esetben kényszerűségből hagyták el szülőföldjüket, hogy aztán a nagyvilágban érjenek el elképesztő sikereket.

Magyar „marslakók”

Sokan mondták már, hogy a magyar különleges nép. Idézhetjük például Isaac Asimovot, a nagyszerű író és tudóst, aki szerint „az a szóbeszéd járja Amerikában, hogy két intelligens faj létezik a Földön: az emberek és a magyarok.” Ismert a „marslakók legendája”, ami a szó átvitt értelmében azoknak az Amerikai Egyesült

Államokba kitelepedett magyar tudósoknak a közös elnevezéseként is használatos, akik alapvetően járultak hozzá a 20. századi technológia fejlődéséhez. Gondolunk itt Neumann János, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő, Kármán Tódor, Bárány Róbert, Gábor Dénes, Lánosz Kornél, Oláh György, Telegdi Bálint, Hevesy György, Polányi János, Bay Zoltán nevére és munkásságára, akik többségükben Budapestről származtak el, de külföldön – nagyrésztük Amerikában – váltak világhírűvé. Őket valamennyire ismerjük, néhány nevet kapásból felsorolunk, ha híres magyarokról esik szó. Sal Endre viszont azokkal a nem kevésbé nagyot alkotó, magyar gyökerekkel rendelkező emberek történeteivel foglalkozik, akiket korukban mindenki ismert, mára azonban valahogy feledésbe merült nevük. Pedig Goldmark Péter Károly találmánya nélkül nem biztos, hogy színesben látjuk az űrhajós Neil Armstrong első lépéseit a Holdon. (Ha már a televíziónál tartunk, elképesztő, hogy a magyarok milyen mértékben járultak hozzá ennek kifejlesztéséhez, ahogy ez Sal könyvéből is kiderül: 1924-ben Tihanyi Kálmán találta fel az elektronikus, töltéstárolós televíziós rendszert. 1933-ban pedig Mihály Dénes volt az, aki találmányával megteremtette az első tévés közvetítést!)

Az élet nem habos torta

Sal Endre kötetéből nemcsak régen élt nagyjaink köszönnek vissza, hanem a közelmúlt is. Ki gondolta volna, hogy Amerika egyik legfelkapottabb gyerekszínésze, akiben a 80-as évek elején Hollywood új sztárját látták felcseperedni, egy magyar származású kislány volt? Az 1978-ban Los Angelesben magyar bevándorlók gyerekeként született Barsi Judith élete sajnos tragikus véget ért. A kislány apja, Barsi József huszonegy évesen hagyta el Magyarországot 1956-ban a forradalom alatt. A kislányt egy jégpályán pillantotta meg egy filmes, és

innen már egyenes út vezetett a hírnévig. Az anyja örült a sikernek, az apa viszont ezt nem tudta feldolgozni, egyre többet ivott, terrorizálta a családját, mígnem teljesen bekattant, lelőtte 10 éves gyermekét, utána feleségét, majd magával is végzett. A kislány „rövid élete során 70 reklámfilm forgattak vele, és 22 tévéfilmben vagy mozifilmben szerepelt” – tudjuk meg a kötetből.

Vidámabb a szilágysági származású Joe Pasternak története, aki bőrvölgyukasztóból lett dollármilliomos. Herman József néven látta meg a napvilágot 1901-ben Szilágysomlyón. (Hozzátennem, elég romos állapotban lévő szülőháza ma is áll a szilágysági városban, csak éppen egy emléktábla hiányzik róla). Tizenévesen Budapestre ment, majd Bécsbe vándorolt, később Berlinben volt díszletmunkás, majd kalandos úton Amerikában kötött ki. Élete során több mint száz hollywoodi filmnél volt rendező, producer, mindenek. Egyéb tettei mellett emlékezetes maradt, hogy ő beszélte rá a fiatal Elvis Presley-t, hogy zenés filmekben játsszon. Gazdagon is szerény maradt, amikor évtizedek múltán ellátogatott szülővárosába, apjával elment abba a kis moziba, ahol gyerekként látta az első filmeket. Csakhogy ezúttal az általa készített amerikai produkciókat nézték...

További történeteket nem ismeretek, hiszen nem akarom lelőni a poénokat. Aki kíváncsi lett Sal Endre könyvére, megrendelheti világhálón, vagy megvásárolhatja bármelyik magyarországi könyvesboltban. Érdemes... A remek kivitelezésű és jól szerkesztett kötetet mindenkinek ajánlom, akit érdekel a múltunk, híres elődeink sorsa. Elolvasva talán sokunk számára világosabb lesz, hogy kis nemzetünk nagy emberei munkásságukkal mekkora szolgálatot tettek az emberiségnek. És talán az is érthetőbb lesz, amit A tanú című filmben mondott Virág elvtárs: hírnév ide vagy oda, „az élet nem (mindig) habos torta”.

